

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ: ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ

УДК 343.98:05

А. І. Лозовий, директор Харківського НДІСЕ,

Е. Б. Сімакова-Єфремян, заступник директора з наукової роботи Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,

Л. М. Дереча, учений секретар Харківського НДІСЕ, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА ЛЕВА ЮХИМОВИЧА АРОЦКЕРА

На основі архівних матеріалів, наявних у Харківському НДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, рукописів, опублікованих робіт Лева Юхимовича Ароцкера, розглянуті основні етапи його наукової й практичної діяльності як ученого, судового експерта й криміналіста, одного із засновників харківської школи судових експертів.

Л. Ю. Ароцкер

Харківський НДІСЕ свято шанує традиції й пам'ять про людей, які зробили вагомий внесок у становлення й розвиток судової експертизи та криміналістики.

У цьому році виповнилося 85 років від дня народження Лева Юхимовича Ароцкера – видатного вченого, доктора юридичних наук, професора, одного з провідних фахівців у галузі судової експертизи, зокрема почеркознавства, використання криміналістичних засобів, методів і рекомендацій у судовій експертизі, судовому розслідуванні тощо.

З ім'ям Л. Ю. Ароцкера пов'язані найяскравіші сторінки становлення й розвитку криміналістики та судової експертизи в Україні й колишньому СРСР.

Л. Ю. Ароцкер народився 3 травня 1927 р. у Харкові в родині службовця. Він рано втратив батька, який у 1928 р. помер після тривалої хвороби –

туберкульозу. З 1934 по 1941 роки Л. Ю. Ароцкер навчався у 12-й середній школі м. Харкова. У 1941 р. у зв'язку з тимчасовою окупацією Харкова німецько-фашистськими військами його родина переїхала до Ташкента, де він продовжив навчання в середній школі. Після її закінчення в 1943 р. Л. Ю. Ароцкер поступив до юридичної школи при Народному комісаріаті юстиції УРСР, яку в 1944 р. закінчив на відмінно та був зарахований на заочне відділення Харківського юридичного інституту ім. Л. М. Кагановича. Одночасно з навчанням працював на Ташкентському авіаційному заводі ім. В. П. Чкалова № 84 (цей завод був евакуйований у 1941 р. з підмосковних Хімок до Ташкента) токарем і комірником складу кольорового лиття.

У жовтні 1945 р. у зв'язку з поверненням до Харкова Л. Ю. Ароцкер продовжив навчання з 3-го курсу Харківського юридичного інституту ім. Л. М. Кагановича, який закінчив у 1947 р. з відзнакою.

Ще будучи студентом, Л. Ю. Ароцкер виявляв цікавість до наукової роботи, був членом гуртка з криміналістики, але всі свої здібності вченого-криміналіста він виявив працюючи в Харківському науково-дослідному інституті судових експертиз, куди Міністерством юстиції УРСР він був направлений на роботу, із яким була пов'язана вся його трудова діяльність. Прийшовши в інститут 20-річним фахівцем, він невтомно працював у ньому до кінця свого життя. 3 21 липня 1947 р. Л. Ю. Ароцкер працював на посаді завідувача музею з одночасним виконанням обов'язків уповноваженого з отримання продуктових, хлібних, промтоварних і лімітних карток. 3 22 вересня 1947 р. він уже працював на посаді молодшого наукового співробітника відділу ідентифікації, а з 15 листопада – на посаді старшого наукового співробітника цього відділу.

Л. Ю. Ароцкер з легкістю складав іспити щодо присвоєння та підтвердження кваліфікації судового експерта. Так, у «Протоколі перевірки знань криміналістичної літератури» від 10 березня 1948 р. зазначено, що «тов. Ароцкер проявив відмінні знання літератури, на поставлені питання дав вичерпні обгрунтовані та глибокі відповіді»¹.

У характеристиці, підписаній директором інституту В. П. Колмаковим, наведено таке: «Незважаючи на те, що тов. Ароцкер за віком і стажем є молодим науковим співробітником, він показав виключні здібності як у науково-практичній (експертній), так і науково-дослідній роботі. Тов. Ароцкер оволодів технікою криміналістичної ідентифікації, підготував три статті, з них дві опубліковані, а третя підготовлена до публікації. При перевірці знань проявив глибокі знання криміналістики. Добре політично розвинений, ідеологічно стійкий, проводить велику громадську роботу, є секретарем комсомольської організації інституту, неодноразово виступав з доповідями. Можна з упевненістю сказати, що тов. Ароцкер є перспективним науковим співробітником, який безсумнівно у найближчі роки захистить кандидатську дисертацію, тему якої він уже обрав»².

3 1 листопада 1950 р. Л. Ю. Ароцкер за сумісництвом викладає криміналістику в Харківському юридичному інституті та проводить практичні заняття. З грудня 1950 р. він є беззмінним членом ученої ради Харківського НДІСЕ.

¹ Личное дело № 1. Ароцкер Л. Е. / Архів Харківського НДІСЕ. — С. 17.

² Личное дело № 1. Ароцкер Л. Е. / Архів Харківського НДІСЕ. — С. 18.

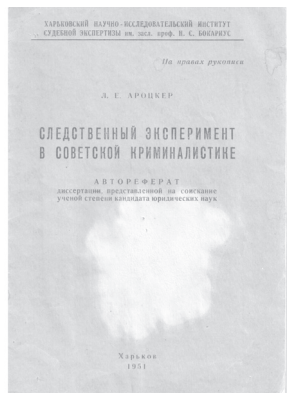
1967 рік – доповідь Л. Ю. Ароцкера на засіданні вченої ради Харківського НДІСЕ

При проходженні атестації на відповідність займаній посаді в атестаційному листі від 18 червня 1951 р. зазначено, що «тов. Ароцкер за час роботи в інституті прочитав лекцій практичним працівникам більше 300 годин, брав участь у проведенні понад 70 слідчих експериментів»¹.

Л. Ю. Ароцкер захистив дисертацію за темою «Следственный эксперимент в советской криминалистике», у якій уперше в радянській криміналістичній літературі дав теоретичне обґрунтування сутності слідчого експерименту як самостійної процесуальної дії, розробив його умови та методику провадження. Нові положення його дисертаційної роботи, незважаючи на протидію деяких процесуалістів і криміналістів, були визнані та закріплені в законі.

На підставі рішення спеціалізованої ради Харківського юридичного інституту ім. Л. М. Кавановича від 25 червня 1952 р., рішенням Вищої атестаційної комісії від 19 березня 1954 р. Л. Ю. Ароцкеру присуджено науковий ступінь кандидата юридичних наук, а рішенням Вищої атестаційної комісії від 16 березня 1957 р. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Криміналістика».

За час роботи в Харківському НДІСЕ Л. Ю. Ароцкер брав активну участь у науково-дослідній роботі, був керівником науково-дослідних робіт, результати наукових пошуків утілював в експертну практику, виконуючи експер-

Аutoreферат дисертації Л. Ю. Ароцкера на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

¹ Личное дело № 1. Ароцкер Л. Е. / Архів Харківського НДІСЕ. — С. 30.

тизи на високому науковому рівні. Надавав консультативну допомогу молодим науковим співробітникам і стажистам.

Л. Ю. Ароцкер проводив велику науково-методичну роботу, читав лекції слідчо-прокурорським і судовим працівникам, у тому числі в містах Суми, Ворошиловграді (Луганську), Сталіні (Донецьк), Белгороді та ін. Читав лекції з криміналістики в юридичній школі, школі КДБ, на Всесоюзних курсах перепідготовки слідчих.

1949 рік – Л. Ю. Ароцкер серед учасників міжобласного семінару слідчих працівників управлінь міліції в м. Харкові (1-й ряд 5-й ліворуч)

Л. Ю. Ароцкер був позаштатним лектором Ленінського РК КП України, членом редколегії стінної газети інституту, членом редакційної колегії та заступником відповідального редактора збірника «Криминалистика и судебная экспертиза», заступником голови координаційного бюро секції «Судова

1949 рік – Л. Ю. Ароцкер з військовими слідчими (1-й ряд 3-й ліворуч)

1962 рік – Л. Ю. Ароцкер зі співробітниками відділу ідентифікації (1-й ряд 2-й ліворуч)

експертиза», наукової ради «Закономірності розвитку держави, управління і права» при відділенні філософії й права АН СРСР, заступником голови Всесоюзного координаційного бюро з проблем криміналістичної експертизи, заступником голови науково-методичної ради при Всесоюзному НДІСЕ (м. Москва) з проблем почеркознавчої та авторознавчої експертиз.

Протягом роботи в інституті Л. Ю. Ароцкер виявив себе енергійним співробітником. Його наукове зростання особливо виявлялося в галузі почеркознавства, де він виконав низку оригінальних наукових робіт серед багатьох інших. У той самий час він виконував найбільшу кількість експертиз у відділі.

1962 рік – директор Харківського НДІСЕ В. П. Колмаков (1-й ряд 4-й праворуч) і Л. Ю. Ароцкер (1-й ряд 3-й праворуч) зі співробітниками інституту

4 вересня 1961 р. за узгодженням з Міністерством юстиції УРСР і Окружним комітетом Компартії України Л. Ю. Ароцкер був призначений на посаду в. о. завідувача відділу криміналістичної ідентифікації особи, а 23 березня 1962 р. обраний за конкурсом на цю посаду. За цей час відділ суттєво покращив роботу: складено обзори недоліків призначення експертиз, поліпшено методичну роботу, посилено контроль за виконанням науково-дослідних робіт тощо. Наказом Міністерства юстиції УРСР від 9 травня 1962 р. його призначено на посаду завідувача відділу криміналістичної ідентифікації Харківського НДІСЕ.

Л. Ю. Ароцкер також проводив велику громадську роботу: був членом і заступником секретаря партбюро інституту, членом правління районного відділення товариства «Знання», пропагандистом партосвіти, керівником теоретичного семінару з філософії, чудовим лектором для слухачів як у Харкові, так і за його межами.

26 травня 1964 р. Л. Ю. Ароцкер брав участь у роботі навчально-методичного семінару слідчих міськрайпрокуратур Белгородської області, на якому прочитав лекцію за темою «Криміналістична експертиза». У відзиві начальника слідчого відділу прокуратури Белгородської області, радника юстиції О. П. Гомона і прокурора-криміналіста, молодшого радника юстиції Д. Войханського зазначено: «Тов. Ароцкер Л. Ю. у своїй лекції дав слухачам основні поняття про види криміналістичних експертиз та їх можливості, ознайомив слідчих з останніми досягненнями радянських і зарубіжних експертів-криміналістів, навів низку конкретних кримінальних справ, за якими проводилися різноманітні криміналістичні експертизи, пояснив, як треба проводити комплексні експертизи, порядок оформлення матеріалів для проведення експертиз, розповів про найбільш характерні помилки, яких припускаються слідчі, дав практичні рекомендації слідчим у їх роботі з розкриття злочинів. Змістовна лекція тов. Ароцкера Л. Ю. була вислухана з великим інтересом і увагою. Тов. Ароцкер Л. Ю. дав вичерпні відповіді на всі запитання учасників семінару. Ця лекція принесла користь слідчим, допоможе їм краще й скоріше розкривати злочини, посилити боротьбу зі злочинністю»¹.

Л. Ю. Ароцкер за зразкове виконання службових обов'язків, бездоганну роботу, плідну наукову, виробничу та громадську діяльність неодноразово нагороджувався почесними грамотами, йому оголошувалися подяки Міністерства юстиції СРСР, Міністерства юстиції УРСР, керівництва інституту, видавалися премії. За участь у роботі університету соціалістичної законності Орджонікідзевського району він нагороджений почесною грамотою. У 1967 р. Л. Ю. Ароцкера нагороджено орденом «Знак Пошани».

Наказом юридичної комісії при Раді Міністрів УРСР від 15 серпня 1964 р. Л. Ю. Ароцкера призначено заступником директора з наукової роботи Харківського НДІСЕ, на підставі чого з 18 вересня цього самого року наказом директора В. П. Колмакова його переведено на цю посаду. Наказом юридичної комісії при Раді Міністрів УРСР від 24 січня 1967 р. заступника директора Харківського НДІСЕ Л. Ю. Ароцкера введено до складу редколегії збірника «Криминалистика и судебная экспертиза».

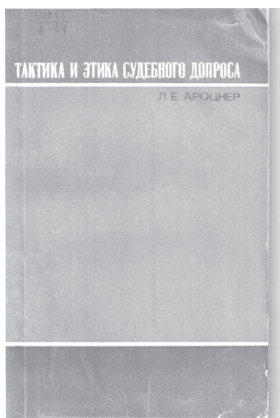
¹ Личное дело № 1. Ароцкер Л. Е. / Архів Харківського НДІСЕ. — С. 68.

Л. Ю. Ароцкер – учений з широким діапазоном наукових інтересів, новатор у розробленні багатьох питань криміналістики, багато зусиль він прикладав до поширення криміналістичних рекомендацій на сферу судового розгляду, у чому він, безперечно, був піонером серед вітчизняних криміналістів.

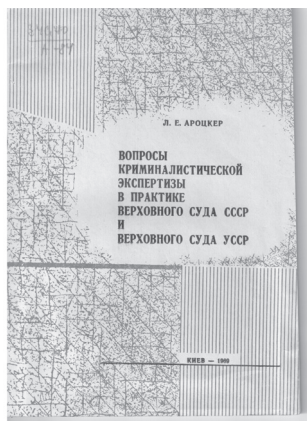
Л. Ю. Ароцкер увійшов до історії вітчизняної криміналістики не тільки як автор робіт у галузі використання даних криміналістики в діяльності суду, а й як дослідник у різних галузях судової експертизи. Одним із перших він виявив цікавість до проблеми автоматизації процесу експертного дослідження й використання для цих цілей сучасних ЕОМ. Відомі його роботи з різних аспектів почеркознавчих досліджень, оцінювання висновку експерта, етичних аспектів судово-експертної діяльності та ін.

У бібліотеці Харківського НДІСЕ зберігаються підготовлені Л. Ю. Ароцкером рукописи та звіти з науково-дослідних робіт, зокрема, за темами: «Некоторые вопросы идентификации личности по цифровому письму» (1952), «Криминалистическое исследование подписей, выполненных с подражанием» (1954), «В помощь прокурору и следователю. Криминалистическая экспертиза цифрового письма» (1954), «Идентификационное значение монограммы при криминалистическом исследовании подписей» (1954), «Признаки автоподлога подписей» (1956), «Применение данных советской криминалистики при судебном разбирательстве уголовных и гражданских дел» (1962), «Об использовании криминалистической экспертизы при расследовании и судебном разбирательстве дел об особо опасных преступлениях» (1962), «Обобщение следственной и судебной практики по вопросам использования судебной экспертизы о групповой принадлежности» (1964), «Вопросы криминалистической экспертизы в практике Верховного суда СССР и Верховного суда УССР» (1966), «Теоретические проблемы оценки экспертом признаков почерка» (1973), «Некоторые вопросы оценки следователем и судом обоснованности выводов эксперта-почерковеда при применении методов математического моделирования» (1978), «Общие положения оценки и использования следователем и судом заключения судебного эксперта» (1978), «Вопросы психологии в судебно-экспертной деятельности» (1978), «Разработка оптимальных условий получения цветного фотографического изображения при цветоразличении» (1979) та багато інших.

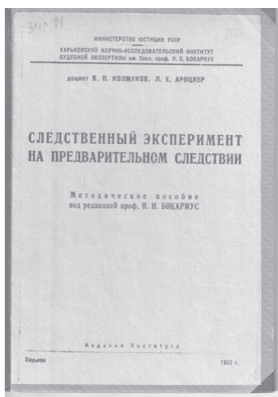
Л. Ю. Ароцкер також розробив і опублікував особисто та в співавторстві монографії, статті, тези доповідей тощо: «О криминалистическом значении следов на дереве (случай из практики)» (1948), «К понятию следственного эксперимента» (1948), «Об оценке результатов следственного эксперимента следователем и судом» (1950), «Экспертиза поддельного товарного знака» (1951), «Установление вторичной брошюровки складской книги» (1952), «Криминалистическое исследование пломб и идентификация зубила по его следам» (1952), «Идентификация личности по фотоснимкам» (1952), «Криминалистическая экспертиза подписи, выполненной с подражанием» (1953), «К вопросу о методике производства неидентификационных криминалистических экспертиз» (1966), «Тактика и этика судебного допроса» (1969), «Состояние и пути развития судебно-биологической экспертизы в системе

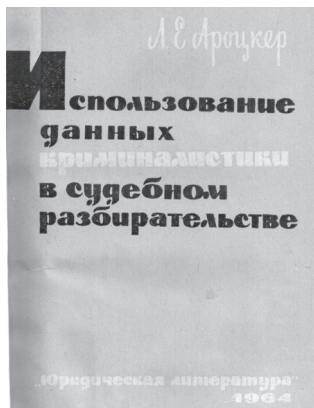
Монографія Л. Ю. Ароцкера «Тактика и этика судебного допроса»

Монографія Л. Ю. Ароцкера «Вопросы криминалистической экспертизы в практике Верховного суда СССР и Верховного суда УССР»

Методичний посібник «Следственный эксперимент на предварительном следствии» (автори В. П. Колмаков, Л. Ю. Ароцкер)

Монографія Л. Ю. Ароцкера «Использование данных криминалистики в судебном разбирательстве»

судебно-экспертных учреждений Министерства юстиции СССР» (1978), «Совершенствование планирования научных исследований в области судебной экспертизы» (1981) та ін.

Теорія та практика застосування криміналістичних методів у роботі судових експертів і суддів широко висвітлена Л. Ю. Ароцкером у монографії

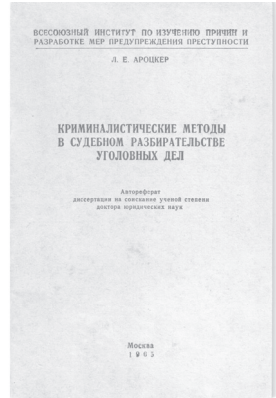
«Криминалистические методы в судебном разбирательстве уголовных дел» (1964), у якій всебічно досліджено комплекс основних теоретичних і практичних питань використання судовими органами досягнень криміналістики.

Ця монографія отримала високу оцінку рецензентів і вченої ради Харківського НДІСЕ, члени якої 11 березня 1964 р. одностайно рекомендували її до захисту як докторську дисертацію, що й було здійснено наступного року. Рішенням Вищої атестаційної комісії від 11 грудня 1965 р. Л. Ю. Ароцкеру присуджено науковий ступінь доктора юридичних наук, а рішенням Президії Вищої атестаційної комісії Міністерства вищої та середньої освіти СРСР від 24 грудня 1966 р. присвоєно вчене звання професора зі спеціальності «Криміналістика».

Л. Ю. Ароцкер зробив значний внесок у розвиток наукового потенціалу Харківського НДІСЕ, його наукові праці використовувалися й використовуються на практиці, у тому числі в зарубіжних країнах.

Л. Ю. Ароцкер був активним членом Харківського наукового товариства судових медиків і криміналістів, учасником і доповідачем на багатьох все-союзних і республіканських наукових конференціях.

Після захисту кандидатської дисертації Л. Ю. Ароцкер спрямував зусилля на розроблення криміналістичних методів у судовому розгляді кримінальних справ. Протягом 12-ти років він творчо й плідно працював над цією складною та важливою проблемою. Ним вивчено й узагальнено значний теоретичний і практичний матеріал за темою, основні положення

Автореферат дисертації
Л. Ю. Ароцкера на здобуття
наукового ступеня доктора
юридичних наук

1967 рік – Л. Ю. Ароцкер у перерві конференції

Л. Ю. Ароцкер на засіданні та в перерві засідання об'єднаної наукової конференції установ судової експертизи, присвяченої 100-річчю від дня народження В. І. Леніна (11–12 грудня 1969 р., м. Харків)

роботи доповідалися суддям Харківської, Сумської, Запорізької, Донецької, Луганської, Дніпропетровської областей; його науково-практичні рекомендації впроваджувалися в практику багатьох судів, де за допомогою Л. Ю. Ароцкера було створено криміналістичні дослідні ділянки. Слід зазначити, що він був справжнім ентузіастом упровадження криміналістичних методів у роботу слідчих і суддів. Його статті, доповіді, лекції спрямовані на підвищення науково-криміналістичного рівня роботи слідчих і суддів.

1973 рік – директор Харківського НДІСЕ М. В. Скорик (2-й ряд 5-й праворуч) і Л. Ю. Ароцкер (2-й ряд 5-й ліворуч) зі співробітниками інституту

Л. Ю. Ароцкер за час роботи провів особисто більше 1000 криміналістичних експертиз, брав участь як експерт і спеціаліст в оглядах місць події, слідчих експериментах, судових засіданнях. Виконуючи великий обсяг наукової та експертної роботи, він разом з тим охоче надавав науково-методичну допомогу співробітникам слідчих і судових органів, щороку неодноразово брав участь у семінарах слідчих органів прокуратури, УООП, КДБ і суддів.

Як заступник директора інституту з наукової роботи Л. Ю. Ароцкер кваліфіковано керував виконанням плану науково-дослідних робіт і впровадженням їх результатів в експертну практику, багато уваги приділяв питанням підготовки кадрів. Він надавав постійну допомогу всім співробітникам інституту при виконанні науково-дослідної роботи, консультував експертів по складних експертизах.

Не жалюючи сил і часу, Л. Ю. Ароцкер допомагав молодим співробітникам здобувати знання й досвід, значну увагу приділяв вихованню молодих учених. Під науковим керівництвом Л. Ю. Ароцкера підготовлено й захищено понад 20 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Серед його учнів були такі відомі вчені, як С. А. Ципенюк, З. С. Меленевська (Київ); І. М. Можар, Є. І. Казаков-Турбовський, В. В. Аксьонова, С. М. Вул (Харків); Г. Ш. Берлянд (Вільнюс); Р. Г. Бабаджанян, А. В. Арутюнян (Єреван); О. К. Кавлашвілі (Тбілісі); М. С. Єліванова (Алма-Ата) та ін.

Як уже зазначалося, свою науково-дослідну, організаторську та експертну роботу Л. Ю. Ароцкер успішно поєднував з педагогічною, яку виконував з великим задоволенням – читав лекції на Харківських курсах прокуратури СРСР, Республіканських курсах удосконалення юристів з проблем судової експертизи, проводив значну методичну роботу серед судово-слідчих працівників, брав участь у пропагуванні правових знань серед населення Харкова. За сприяння Міністерства юстиції СРСР і Міністерства юстиції України він неодноразово виїжджав у відрядження в інші науково-дослідні установи судових експертиз для надання наукової та методичної допомоги.

1976 рік – директор Харківського НДІСЕ М. В. Скорик (1-й ряд 2-й праворуч) і Л. Ю. Ароцкер (1-й ряд 3-й ліворуч) зі співробітниками інституту

Л. Ю. Ароцкер був лідером у всьому, завжди підставляв своє плече у складні моменти, ніколи не боявся взяти відповідальність на себе, щедро ділився своїми знаннями й досвідом. Серед колег і слідчо-судових працівників він користувався великим авторитетом, був виключно працелюбною, добропорядною, чесною та скромною людиною.

За тридцять три роки праці в Харківському НДІСЕ Л. Ю. Ароцкер виявив себе як видатний учений, блискучий організатор наукової та експертної роботи. Це період бурного розвитку його здібностей і таланту. Завдяки його невичерпній творчій енергії й великій працьовитості в інституті активізувалися науково-дослідна робота, підготування дисертацій, удосконалювалися існуючі та впроваджувалися в експертну практику нові методи й методики дослідження, установлювався тісний зв'язок між інститутом і органами суду, слідства та прокуратури.

Л. Ю. Ароцкер пішов від нас у розквіті творчих сил. У робочому кабінеті його життя несподівано обірвалася на 53 році – 15 вересня 1980 р. Він помер на льоту, коли вже був великий досвід і змога творити, залишивши нездійсненими багато планів.

Привітний, шляхетний, енергійний, безкорисливий, щирий, завжди усміхнений, він усіх вітав добрим словом, дарував частину своєї душі. Л. Ю. Ароцкер – вірець честі, відданості своїй справі, якій він присвятив все своє життя. Саме таким з відчуттям особливої теплоти, гордості та вдячності ми завжди його пам'ятатимемо. Світлий образ Л. Ю. Ароцкера, відчуття найближчої вдячності збережуться назавжди в серцях його багатьох учнів і колег.

Наукові праці професора Л. Ю. Ароцкера, які відомі далеко за межами нашої держави, і сьогодні залишаються невичерпною криницею знань для майбутніх поколінь – фахівців у галузі судової експертизи та криміналістики.

Досвід, знання, традиції Л. Ю. Ароцкера ми реалізуємо в нашій повсякденній роботі. Як і все в нашому житті, наш інститут у своєму розвитку пішов далеко вперед. Розвиваються нові, сучасні напрямки науково-дослідної та експертної роботи. Значно збільшився колектив інституту: з 47 осіб у 70-ті роки ХХ ст. до 240 осіб на цей час. Донецьке, Дніпропетровське та Кримське відділення Харківського НДІСЕ перетворені на самостійні науково-дослідні інститути судових експертиз. Зараз відділеннями ХНДІСЕ є Полтавське, Сумське та Севастопольське.

У Харківському НДІСЕ існує наукова школа Л. Ю. Ароцкера, яка почала формуватися в 70-ті роки ХХ ст. Науковими напрямками цієї школи є розроблення теоретичних основ судової експертизи в галузі почеркознавства й авторознавства; використання сучасних підходів до вирішення завдань, удосконалення існуючих, розроблення та впровадження в експертну практику нових методів і методик проведення судових почеркознавчих і авторознавчих експертиз тощо. Розроблено, опубліковано та впроваджено в експертну практику методичні рекомендації, словники, методичні посібники. Розроблені співробітниками інституту методики активно використовуються в експертній роботі судовими експертами науково-дослідних установ судових експертиз України та за її межами.

Л. Ю. Ароцкер – засновник харківської школи експериментального дослідження змінених почеркових підписів. Він заклав наукові основи

діагностичних досліджень у судовому почеркознавстві (1972 р.). Розроблення методів почеркознавчої експертизи, які дали змогу виділити інформацію про змінені зовнішні та внутрішні умови письма, є одним з найважливіших завдань судового почеркознавства. Під час наукових пошуків із вирішення теоретичних питань неідентифікаційних досліджень Л. Ю. Ароцкер уперше зробив спробу визначити їх предмет і виокремив завдання, які в подальшому одержали назву діагностичних. Він також запропонував виокремити неідентифікаційні дослідження від установлення групової належності та віднести до останньої визначення статі, установлення факту виконання рукопису правою або лівою рукою. Л. Ю. Ароцкеру належать піонерські роботи в галузі судового авторознавства та використання методів математичної лінгвістики, а також упровадження в судову експертизу комп'ютерних технологій. Він уперше в юридичній літературі підняв питання про значення загальнолюдських цінностей у системі кримінально-процесуальної діяльності.

Робота з підвищення професійного рівня співробітників була й залишається одним з головних напрямків діяльності інституту. Працюючи над актуальними науковими проблемами, захистили дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук В. П. Колмаков, Л. Ю. Ароцкер, Г. Л. Грановський, З. М. Соколовський. Починаючи з 70-х років ХХ ст., захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук В. В. Аксьонова, В. К. Войнов, С. М. Вул, В. Ф. Гушчін, А. М. Компанієць, В. П. Лошманов, Є. М. Светлаков, Т. Є. Балинян, О. М. Мотін, О. О. Прокопенко, М. Г. Щербаковський, М. С. Корчан, Е. Б. Сімакова-Єфремян, А. Д. Тарусін, О. О. Хлесткова. З кінця 90-х років і на сьогодні захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук М. Л. Цимбал, О. В. Коломійцев, Л. М. Дереча, Г. К. Авдєєва, В. В. Сабадаш, С. М. Бобрицький, Л. В. Свиридова, В. А. Руднев.

Важливе місце в діяльності інституту посідає редакційна та методична робота: випуск методичних посібників за результатами НДР, читання лекцій за різними напрямками судових досліджень на семінарах практичних співробітників правоохоронних органів, суддів тощо.

Спільно з Національним університетом «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», починаючи з 2001 р., щорічно виходить фахове видання України з юридичних наук – збірник наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики». У підготуванні статей та інших матеріалів до збірника беруть участь співробітники інституту й інших установ, а також фахівці зарубіжних країн у галузі судової експертизи, криміналістики, кримінального процесу тощо.

Багато розробок співробітників інституту мають пріоритетний характер і заслужено ввійшли до золотого фонду праць у галузі криміналістики та судової експертизи. Тільки з 2000 р. у Харківському НДІСЕ виконано близько 200 науково-дослідних робіт, результати яких успішно впроваджуються в експертну практику. Постійно особлива увага в інституті приділяється вдосконаленню професійної майстерності експертів, підвищенню якості, наукової обґрунтованості висновків і їх доказового значення.

Науковий потенціал інституту, закладений з часів його заснування, і сьогодні демонструє свою спроможність вирішувати складні судово-експертні завдання. У Харківському НДІСЕ проводиться близько 70 видів експертних

досліджень, серед яких є унікальні, тобто такі, що виконуються лише в нашому інституті. Це дослідження технічної експлуатації електроустаткування, дорожньо-технічні дослідження тощо. Більшість експертиз, проведених співробітниками інституту, має новаторський характер, базується на новітніх досягненнях науки та техніки, у тому числі й на авторських розробках.

Працівникам слідства та суду постійно надається допомога в розкритті, розслідуванні й судовому розгляді справ шляхом застосування спеціальних знань, що дозволяє розв'язувати складні проблеми судово-експертного забезпечення правосуддя в Україні.

Таким чином, добрий і міцний фундамент, закладений нашими славетними попередниками, у тому числі Левом Юхимовичем Ароцкером, які завжди будуть нам прикладом для наслідування, взірцем служіння науці, благородним ідеалам, і сьогодні допомагає в розвитку сучасної судової експертизи та криміналістики.

ЖИЗНЕННЫЙ ПУТЬ И НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОФЕССОРА ЛЬВА ЕФИМОВИЧА АРОЦКЕРА

А. И. Лозовой, Э. Б. Симакова-Ефремян, Л. Н. Дереча

На основе архивных материалов, имеющихся в Харьковском НИИСЭ им. Засл. проф. Н. С. Бокариуса, рукописей, опубликованных работ Льва Ефимовича Ароцкера, рассмотрены основные этапы его научной и практической деятельности как ученого, судебного эксперта и криминалиста, одного из основоположников харьковской школы судебных экспертов.

THE LIFE AND WORK (RESEARCH AND EDUCATIONAL) ACTIVITY OF FULL PROFESSOR LEV EFIMOVICH AROTSKER

A. I. Lozovyi, E. B. Simakova-Yefremian, L. M. Derecha

Based on the archive records from Kharkov Research Institute of Forensic Examinations named after Professor Emeritus N. S. Bokarius, manuscripts and publications of Lev Efimovich Arotsker the article outlines the main stages in his research and practical work as a scientist, a forensic expert and a criminalist, one of the founders of Kharkov school of forensic experts.

УДК 343.98:05

В. Г. Грузкова, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого», кандидат юридических наук, старший научный сотрудник

ТАЛАНТЛИВЫЙ УЧЕНЫЙ, СУДЕБНЫЙ ЭКСПЕРТ И КРИМИНАЛИСТ, КОЛЛЕГА И ЧЕЛОВЕК (ПАМЯТИ ПРОФЕССОРА ЛЬВА АРОЦКЕРА)

Представлены воспоминания о выдающемся криминалисте Льве Ефимовиче Ароцкере. На основе тридцатилетнего опыта работы с ним в Харь-